

Cuprins

Cuvânt-înainte	4	Instituțiile statului medieval.	56
I. Teoria și filosofia istoriei	6	Cruciadele târzii	57
Argument.	6	Noile idei moderne.	59
Ce este, cum este și cât de necesară ne este istoria?	7	Concluzii	60
Prezentul consumat și izvoarele	10	Mircea cel Bătrân și domnia țării.	62
Istoria și popoarele. Cazul românilor	16	Iancu de Hunedoara (circa 1400–1456).	65
Adevăr și istorie.	18	Vlad Țepeș, între legendă și adevăr	68
Teorii despre adevăr	19	Ștefan cel Mare – prevestitor al unității românilor și apărător al „Republicii Creștine”.	71
Noile și vechile istorii	20	Nicolaus Olahus (1493-1568) – ungarul, europeanul și românul.	80
Marasm și dezorientare cu ecouri și în istoriografia românească.	22	Petru Cercel. Un domn al Renașterii?	82
Statutul contemporan al istoricului și al scrisului istoric	26	IV. Țările Române, între medieval și modern	86
II. Lumea antică	30	Domnia lui Mihai Viteazul (1593–1601)	86
Neamurile cele vechi	30	„Planul balcanic” sau „Planul dacic”.	88
Primii strămoși cunoscuți ai românilor	31	Avantajele „Planului dacic”	88
Civilizația și cultura dacilor	31	„Încurajați de încrederea că aveau un principe din neamul lor”.	90
„Miracolul românesc”	32	V. Valori culturale europene în spațiul românesc	94
Romanii și condițiile romanizării	33	BIZANȚ DUPĂ BIZANȚ – Civilizația bizantină	95
Condițiile necesare romanizării esențiale	34	VI. Românii în zorii lumii moderne (secolele al XVII-lea–XVIII-lea)	110
Poporul român – „o enigmă”	34	Regimuri politice noi: habsburgic și fanariot.	114
Zalmoxis și religia daco-getilor	38	Unirea românilor transilvăneni cu Biserica Romei	115
Decebal, regele Daciei (87–106)	40	Reformismul austriac și fanariot	118
Împăratul Traian (98–117)	42	Certurile din jurul „chestiunii orientale”.	120
III. Evul Mediu românesc – o lume aproape uitată	44	Lupta de eliberare națională.	123
Romanicii după retragerea aureliană	45	Prin biserică spre națiune	123
Primele forme de organizare politică	46	Dorințele conducătorilor: recunoașterea națiunii române și refacerea Daciei	124
Creștinismul și organizarea bisericească	47	„Prin cultură la libertate”: Școala Ardeleană.	126
Creștinismul românesc: o rădăcină latină și una slavă.	47	Țărănimea sau poporul	128
Slavonismul bisericesc și cultural	49	Anul 1784: Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan	128
Cum s-a ajuns de la liturghia slavă la cultura scrisă în limba slavonă?	50	Constantin Brâncoveanu sau puterea sacrificiului.	131
Alcătuirea socială	52	Ioan Inochentie Micu-Klein	136
Realitățile politice	52	Bibliografie selectivă	140

Noile și vechile istorii

Istoria privită ca o construcție are rolul de a legitima un anumit tip ideal de lume, de comunitate și de a forma societatea (pe tineri, mai ales) în funcție de acest ideal. De exemplu, istoricii Renașterii – convinși că lumea lor trebuie să imite cât mai bine, după „tenebrele Evului Mediu”, Antichitatea Greco-Romană – au idealizat modelul lor, l-au prezentat drept prefect. La fel, romanticismul historiografic, preamărind Evul Mediu, construiește idealul național, prezintă forța și rațiunea de a fi a națiunilor, care vin din trecut și se îndreaptă spre viitor, împotriva imperiilor multinaționale.

Istoria-construcție pornește, de regulă, de la o idee preconcepțată, pentru a se proceda apoi la ilustrarea ei, la dovedirea tabloului ei prin argumente selectate din trecut. În conformitate cu o asemenea metodă de selecție, se poate „demonstra” orice. De exemplu, dacă se „aleg” doar opiniile unor templieri de la începutul secolului al XIV-lea și din epocile următoare despre Filip al IV-lea cel Frumos și se ignoră cu bună știință orice altă mărturie, atunci acest suveran al Franței va apărea ca un criminal odios, demn de întreaga ură a umanității. La fel, dacă se pun în lumină numai scrierile unor oficiali ruși, austrieci și otomani de la jumătatea secolului al XIX-lea, atunci

revoluțiile de la 1848–1849 din Europa Centrală și de Sud-Est – considerate de mulți „primăvara popoarelor” – nu ar fi decât jalnice comploturi și violente izbucniri ale mulțimii manipulate.

Istoria-reconstituire tinde să privească domeniul drept știință de sine stătătoare, aproape ca științele exacte. Aceasta și-a avut apogeul în curentul pozitivist (din secolul al XIX-lea, cu prelungiri până astăzi), care a așezat în centrul acestui tip de istorie ideea reconstituirii a ceea ce a fost exact „așa cum a fost” (Leopold von Ranke).

Scopul acestei istorii nu este acela de a da sens societății, ci de a pătrunde în trecut de dragul trecutului, de a trăi prezentul oamenilor din trecut, de a se rupe de prezent, de toate prejudecățile, ideile și idealurile prezentului, pentru a reinvia o lume (lumi) cu propriile prejudecăți, idei și idealuri. Această istorie împinge cercetarea spre surse, afirmând că nu se poate cunoaște trecutul altminteri decât prin izvoare, urme, mărturii. Dacă din acest fel de reconstituire se puteau trage învățături pentru viața prezentă și viitoare era cu atât mai bine. Aceste învățături puteau să fie bune sau rele, să îndemne la armonie și cooperare ori la conflict și confruntare.

În fine, **istoria ca o deconstrucție** este pentru unii istoria critică, deși cea mai critică formă de istorie sau de discurs istoric a fost cea pozitivistă (mai ales în faza sa finală), în cadrul căreia nimic neverificat, nimic ipotetic, nimic imaginar, nimic legendar și nimic aproximativ nu era acceptat. Evident, și acest fel de abordare era exagerat, chiar greșit. Deconstructiviștii acceptă și istoria-construcție și istoria-reconstituire, cu condiția de a face loc în cadrul lor deconstrucției, regândirii oricărei abordări

Romantic incurabil, profesorul Jules Michelet (1798–1874) a folosit pentru prima dată noțiunea de Renaștere, pe care o va prelua istoricul elvețian al culturii Jacob Burckhardt (1818–1897). Michelet era un mare vorbitor, exercitând fascinație asupra celor care îl ascultau. Printre aceștia s-au numărat și mulți studenți pașoptiști români, care-i urmăreau cursurile la Collège de France și pe care profesorul i-a sprijinit.

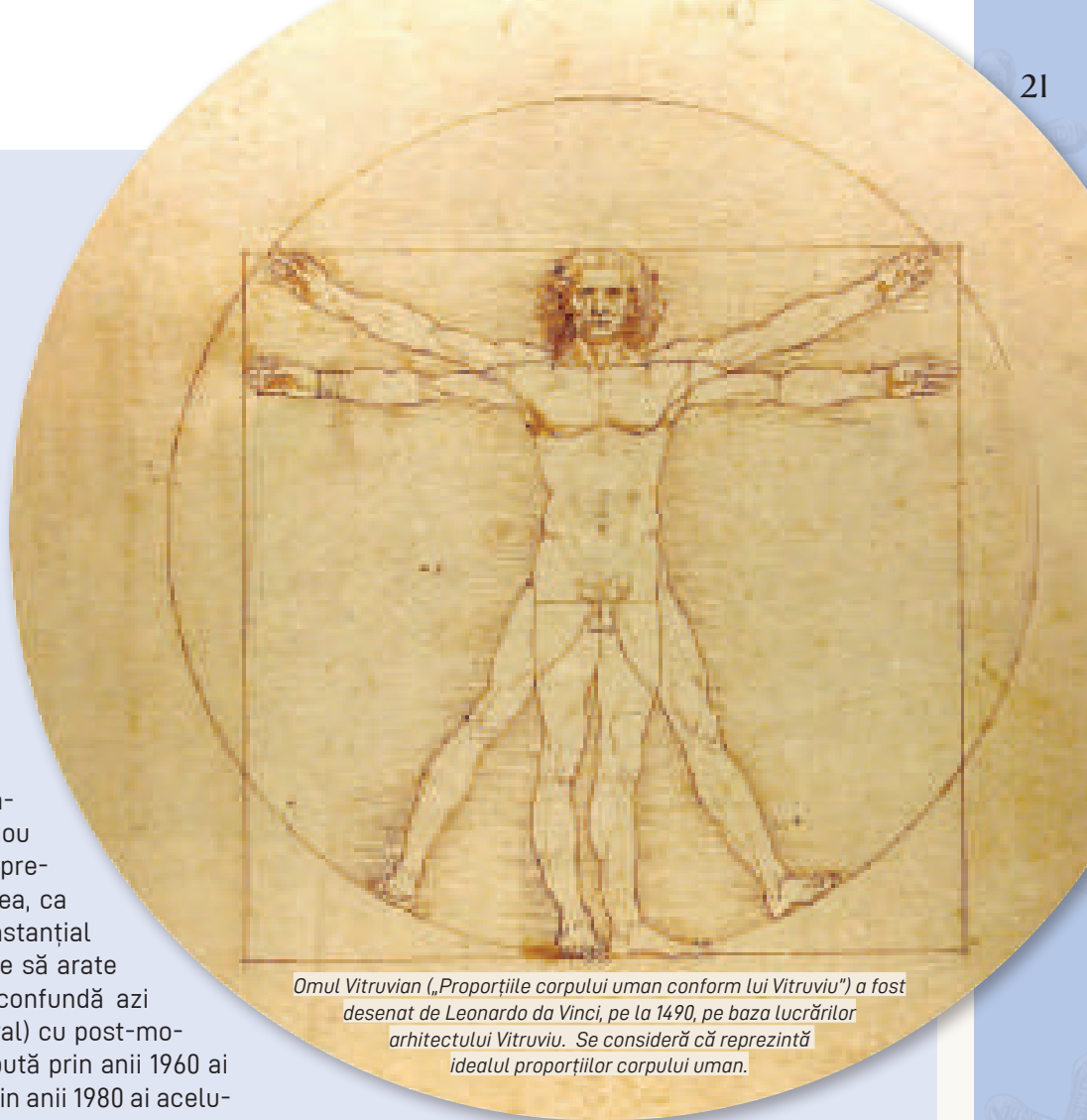
Jules Michelet, fotografie de Charles Reutlinger, cca 1870.

Istoricul german Leopold von Ranke (1795–1886), fondatorul istoriei moderne bazate pe surse, îndeosebi pe cercetarea arhivistică și analiza documentelor istorice. Tot el a introdus metoda de predare a seminarului în sala de clasă.

Între idealurile Renașterii și Inteligența Artificială

Prefixul „post” (după) – mai degrabă decât să se refere la un moment temporal de după o situație specifică sau de după un eveniment – precum în expresiile „după război” sau „după-amiază” – a primit înțelesul de „a aparține unui timp în care respectivul concept (pe lângă care este pus prefixul «post») a devenit neimportant sau nerelevant”. Nuanța aceasta își are originea pe la mijlocul secolului XX și a fost folosită în formulări precum „post-național” sau „post-racial”. Din cauza acestui înțeles nou și neasimilat de mulți (prin care prepoziția în cauză nu mai introducea, ca de obicei, un complement circumstanțial de timp ori de loc, un atribut care să arate originea, descendența etc.), se confundă azi post-modernismul (curent cultural) cu post-modernitatea (etapă în istorie, începută prin anii 1960 ai secolului XX în Statele Unite și prin anii 1980 ai aceluiași secol în Europa Occidentală). Astăzi, omenirea a depășit post-modernismul din literatură, ajuns și el un fenomen înregistrat istoric și predat în universități ca aparținând trecutului mai recent. Literatura numită post-modernă presupune, pentru înțelegerea sa, un orizont larg de cultură generală, deoarece se caracterizează prin ceea ce criticii literari numesc „intruziunea extra-literară în textul literar”. Iar între aceste

Omul Vitruvian („Proportțiile corpului uman conform lui Vitruviu”) a fost desenat de Leonardo da Vinci, pe la 1490, pe baza lucrărilor arhitectului Vitruviu. Se consideră că reprezintă idealul proporțiilor corpului uman.

elemente „extra-literare” din textul literar, principalul element este – într-un mod perfect explicabil – istoria, ceea ce a condus la numeroase analize teoretice-critice privind raporturile dintre istorie și ficțiune. În prezent, unii teoreticieni pretind că trăim o epocă numită „Modernism Critic” (*Critical Modernism*), deși, după anul 2000, s-a impus, într-o foarte rapidă succesiune, ideea că suntem în „societatea digitală” sau „lumea digitală” (*Digital Society World*).

Mai recent, se vorbește de un patrulea val, copleșitor, numit „lumea inteligenței artificiale” – A. I. World (într-o vreme când mai toate cuvintele se prescurtează – și nu doar în SMS-uri, pe *Instagram* sau pe *WhatsApp*, mai ales în „mesajele” scrise de adolescenți). Anumite teoretizări de ultimă oră sunt și mai îndrăznețe, aruncându-ne într-o lume care, până nu demult, părea absolut fictivă. Astfel, raportat tocmai la progresul tehnologiilor de comunicare și la manipularea prin comunicare, aflăm, stupefiați, că noi înșine suntem complet alții sau complet altceva, că am devenit „post-umani”.

Vlad Țepeș a refuzat să plătească tributul din copii români (pretins abuziv de turci) pentru oastea sultanului, ridicându-se cu violență rară contra „necredincioșilor”. Pedepsa pentru inamicii prinși era, cel mai adesea, tragerea în țeapă (curentă în Orient), aplicată însă de el consecvent, uneori și creștinilor. În iarna anilor 1461–1462, principele român a trecut cu oastea la sud de Dunăre, a zdrobit trupele turcești și a ucis 23 884 de „necredincioși”, în afara celor arși în casele lor, după cum îi scrie cu mândrie regelui Matia Corvin. Otomanii erau îngroziți că românul va lua chiar Constantinopolul. În retragere, numeroși creștini din Balcani au fost luați de domn cu el, spre a fi adăpostiți în Țara Românească. Toată Creștinătatea, începând cu Sfântul Scaun – papa Pius al II-lea, marele umanist Enea Silvio Piccolomini – lăuda succesele principelui Vlad, adevărat erou în numele Crucii.

Printr-o serie de urmași ai săi, între care voievodul Moldovei Petru Șchiopul (din dinastia munteană a Basarabilor), neamul transilvănean al Căndeștilor de Râu de Mori (familie maghiarizată, devenită

Regele Charles al III-lea al Marii Britanii

Kendeffy) și unele familii maghiare mai recente, Vlad al III-lea Țepeș este un ascendent al regelui Charles al III-lea al Marii Britanii. Prin alte legături a fost rudă cu familia lui Iancu de Hunedoara și cu cea a lui Nicolaus Olahus, ambele descinse din Țara Românească în Transilvania, ramuri ale neamului Basarabilor.

Românii îi datorează lui Vlad Țepeș capitala lor de astăzi – București – menționată pentru prima oară ca cetate domnească la 1459, într-un document emis chiar de domn. Occidentul a fabulat mult pe seama sa, conferindu-i o aură fantastică. Ficțiunea are însă specificul ei, iar gustul oamenilor pentru inedit, extraordinar și chiar macabru este foarte mare. Cert este că străinii asociază adesea

numele României cu acela al lui Dracula și vin la Carpați și la Dunăre ca să viziteze Sighișoara, Bucureștiul, cetățile Poienari și Bran, pasul Tihuța, Mănăstirea Snagov, locuri legate efectiv, unele de personajul real numit Vlad al III-lea Drăgulea, iar altele doar de contele vampir Dracula.

Bustul lui Vlad Țepeș, în fața ruinelor vechii Curți Domnești din București.

Ștefan cel Mare – prevestitor al unității românilor și apărător al „Republicii Creștine”

Ștefan al III-lea, supranumit „cel Mare”, face parte dintr-o adevărată galerie de luptători din „prima linie” pentru apărarea „Republicii Creștine”, în „secolul de aur” al rezistenței antiotomane. Să le repetăm numele: Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Drăgulea, supranumit „Țepeș”, Matia Corvin. În primăvara anului 1457, Vlad Țepeș i-a oferit sprijin tânărului Ștefan, cu care se cunoscuse de copil, spre a ajunge domn al Moldovei. Cu aceasta, marele efort antiotoman trecea, după Transilvania și Țara Românească, asupra Moldovei.

Ștefan a stat în fruntea țării aproape o jumătate de secol, a dat nume și conținut unei epoci, ca și regina Elisabeta I în istoria Angliei sau Cazimir al IV-lea în istoria Poloniei. Poporul l-a numit „mare și sfânt” încă din timpul vieții, l-a slăvit ca pe un erou și l-a imaginat mereu, peste veacuri, cu crucea într-o mână și cu sabia în alta. După fiecare izbândă contra „păgânilor” (dar și contra altor inamici), indiferent de rezultat – spune tradiția – ridică o biserică, într-o preaplecătoare mulțumire Domnului. Astfel, a înălțat zeci de biserici și mănăstiri, fiind unul dintre cei mai mari ctitori din istoria României. Astăzi, el este trecut în calendar, între sfinți, ca și alți suverani importanți din mai toată Europa.

Ștefan s-a impus cu greutate la tron, fiindcă avea dușmani chiar între membrii familiei sale, dornici de putere, așa cum avea inamici și între boieri, temători de domni puternici. Cu stăruință, el a învins toate împotrivirile, a „tăiat” (a condamnat la moarte) o parte a boierilor și și-a întărit domnia. A mărit domeniul domnesc

Ștefan cel Mare reprezentat în Tetraevangheliarul de la Humor.

(bunurile, moșiile, curțile), a întărit Sfatul Țării cu boieri credincioși, a dezvoltat orașele și a pregătit bine armata. A asigurat funcționarea și înflorirea economiei și, mai ales, a negoțului (îndeosebi cu orașele din Transilvania și Polonia) și i-a răsplătit pe cei credincioși cu slujbe și moșii.

Domnul s-a bazat mult pe boierimea mică și mijlocie, pe orășeni și pe țărani liberi (numiți răzeși). A întărit cu mare folos cetățile de apărare dinspre munți, dar

Răzeș este numele dat oamenilor liberi și posesori de pământ în Moldova, după cum în Țara Românească persoanele cu statut similar se chemau „moșneni”. La început, răzeșii aveau câte o întindere de pământ stăpânită în devălmășie, ca și familiile nobiliare (boierești). De altminteri, mulți dintre ei se considerau boieri. Dar în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, soarta răzeșilor s-a înrăutățit, unii ajungând chiar să se vândă boierilor și să devină șerbi (vecini). Mulți răzeși, ca și mulți boieri, proveneau din juzii și cnezii de odinioară, recunoscuți de domnie prin privilegiile. Ei erau ridicați de domni, la nevoie, în oastea cea mare pentru apărarea țării în caz de primejdie.

IV. Țările Române, între medieval și modern

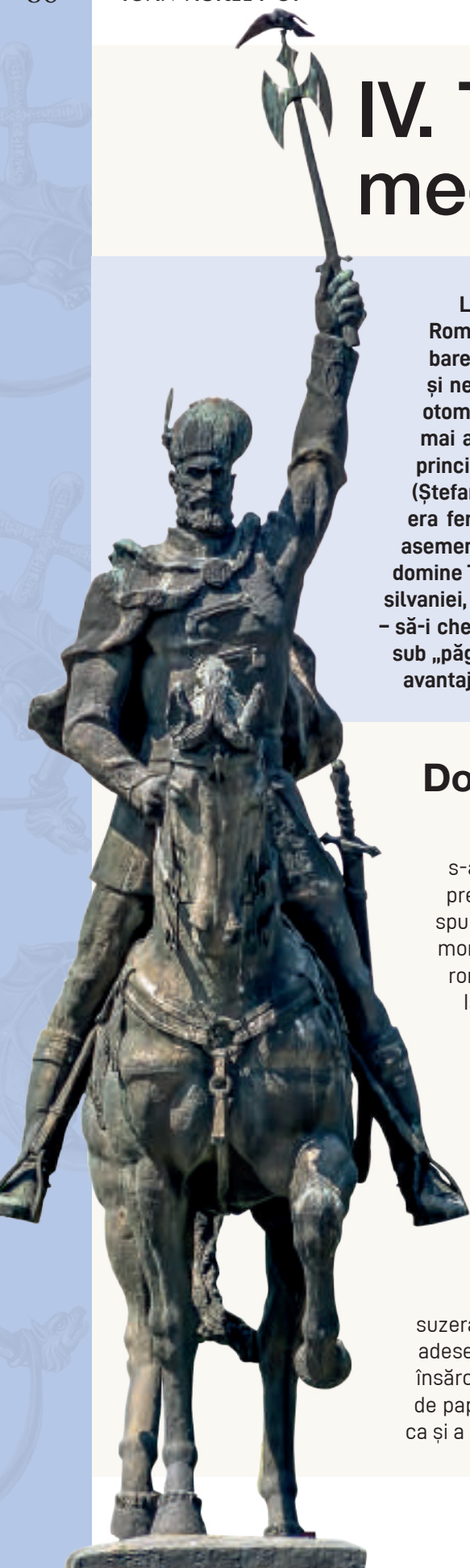
La sfârșitul secolului al XVI-lea, suzeranitatea otomană asupra Țărilor Române devenise foarte apăsătoare, mai ales prin creșterea tributului, schimbarea deasă a domnilor, cumpărarea cu bani grei a tronului și prin alte obligații și nedreptăți. Principii celor trei țări erau adesea copleșiți de această apăsare otomană, cu precădere cei ai Țării Românești, mult mai primejduiți, fiindcă erau mai aproape de Dunăre, hotarul cu Imperiul Otoman. Libertate mai mare aveau principii din Transilvania, în mod deosebit cei din familia Báthory, dintre care unul (Ștefan Báthory) a ajuns pentru un timp și rege al Poloniei (1576–1586). Transilvania era ferită și din punct de vedere geografic, prin lanțul Munților Carpați. Era, de asemenea, favorizată de „protecția” habsburgică. Casa de Habsburg voia și ea să domine Transilvania. Astfel, otomanii exercitau o autoritate mai blândă asupra Transilvaniei, pentru a nu da prilej stărilor („națiunilor” oficiale) – maghiari, sași și secui – să-i cheme în țară pe Habsburgi, cu scopul „apărării” de turci sau al „eliberării” de sub „păgâni”. Principii Transilvaniei au folosit rivalitatea dintre cele două imperii în avantajul lor, asigurând un grad mai mare de autonomie țării lor.

Domnia lui Mihai Viteazul (1593–1601)

În Țara Românească, unde presiunea Imperiului Otoman era cea mai grea, s-a ivit și personalitatea salvatoare. Este vorba despre voievodul Mihai, despre care unii spun că era fiul natural al voievodului Pătrașcu cel Bun, iar alții spun că nici nu era de neam român. De altfel, nu prea are importanță originea, din moment ce el a fost educat ca român, a acționat ca român și a fost considerat român. Pentru a lua tronul, în 1593, Mihai a jurat credință sultanului și a plătit la Istanbul mari sume de bani.

Odată ajuns domn, acesta și-a consolidat puterea în interior și s-a pregătit de revolta antiotomană. El și-a adus țara într-o alianță contra turcilor, numită „Liga Sfântă”, pornită de Habsburgi și de papă. Exista deja o tradiție europeană de circa două secole de a organiza astfel de alianțe, de regulă sub autoritatea Sfântului Scaun. O vreme, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, aceste ligi au luat forma „cruciadelor” convocate periodic, aproape la fiecare patru ani. Speranța creștinilor era aceea de a elibera țările și provinciile ocupate sau dominate de otomani și de a-i alunga pe aceștia din Europa. Din gruparea pomenită mai făceau parte Spania, Veneția, unele ducate italiene, Moldova și Transilvania.

În acest context, principele Transilvaniei s-a considerat singur un fel de suzeran (conducător) al celor trei țări care în Antichitate formaseră Dacia și care, adesea, în spiritul Renașterii și al Umanismului, erau numite și acum Dacia. Solul însărcinat de la Roma cu atragerea principelui Țării Românești în ligă a fost instruit de papă să-l îmboldească pe Mihai să se alătore, amintindu-i originea sa romană, ca și a poporului român. De altminteri, se știe că Mihai Viteazul era sensibil la acest

Mihai Viteazul, portret de Egidius Sadeler, 1601.

lucru, din moment ce uneori, spre a-și încuraja soldații să lupte mai cu avânt, le amintea de gloria strămoșilor lor romani.

Ajutat de transilvăneni și în înțelegere cu domnul Moldovei, Mihai a pornit la București, în 1594, revolta antiotomană. Cu o armată proprie de mercenari (militari plătiți) și cu sprijin de la aliații europeni, domnul Țării Românești a obținut strălucite victorii contra turcilor și tătarilor, deopotrivă la nord și la sud de Dunăre, trezind speranța popoarelor creștine din Balcani. Principele român dobândise în Europa faima unui erou al Creștinătății, capabil să elibereze chiar Balcanii și Constantinopolul. Cea mai cunoscută bătălie a sa este cea de la Călugăreni, din 13 august/23 august 1595, și apoi cea de la Giurgiu, din octombrie 1595, în urma căreia, cu ajutor transilvănean, pericolul otoman a fost înlăturat. În scurt timp, turcii au cerut pace și l-au recunoscut, de nevoie, pe Mihai domn. Dar liniștea era de scurtă durată, atât timp cât Polonia și Transilvania erau înclinate spre înțelegeri cu Imperiul Otoman, îndreptate împotriva domnului român. Noul principe al Transilvaniei s-a declarat aproape fățiș drept aliat al turcilor. Pentru întărirea poziției țării sale, Mihai

Oastea lui Mihai Viteazul, la Călugăreni.
Pictură de Nicolae Grigorescu, 1857.

Mănăstirea Tismana

Foto Flori Bădiănescu

Mănăstirea Tismana, jud. Gorj (vedere aeriană)

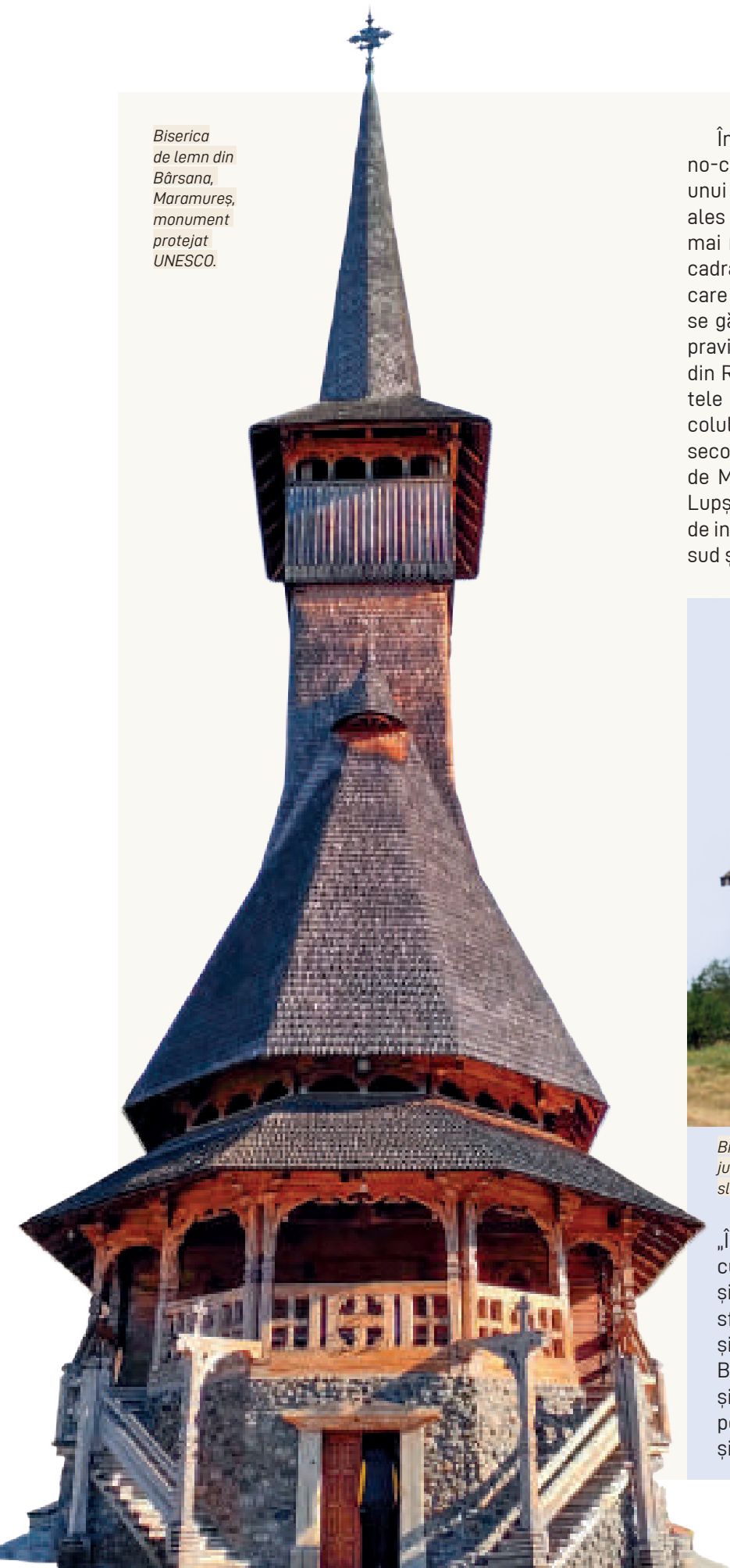
Pictura votivă
de la Tismana

„...ea nu mai are seamăn nici în această țară, nici în alta, prin frumusețea locului și a așezării, prin mulțimea apelor sale și întărirea pe care o are, ajutată și de ocrotirea zidurilor sale înconjurătoare.”
(Paul de Alep, *Călători străini despre țările române*)

Este primul așezământ monahal atestat în Țara Românească în secolul al XIV-lea și aflat în funcțiune. Mănăstirea a fost ridicată de Sfântul Nicodim și ctitorită de domnii Vladislav-Vlaicu, Radu I, Dan I și Mircea cel Bătrân. Aici a început prima școală de caligrafi și dieci (notari) pentru curțile domnești. Tot de aici a organizat Tudor Vladimirescu mișcarea sa de emancipare și a lansat „Proclamația de la Padeș”, din ianuarie 1821. În timpul celui de al Doilea Război Mondial (iulie 1944) în beciul mănăstirii a fost ascuns Tezaurul Băncii Naționale a României (peste 190 tone de aur), care a fost mutat într-o peșteră de lângă mănăstire când România a întors armele împotriva Germaniei, la 23 august 1944. Tezaurul BNR a rămas ascuns până în ianuarie 1947.

Tismana a fost o mănăstire luptătoare, ascunzând mulți opozanți anticomuniști. Starețul său, Gherasim Iscu, aflat în directă legătură cu Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia, condusă de generalul Iancu Carlaonț, a fost arestat în 1948 și a murit în detenția politică, în ziua de Crăciun, 1951.

Biserica de lemn din Bârsana, Maramureș, monument protejat UNESCO.

În Transilvania, loc privilegiat, de interferențe etno-confesionale, românii, confrunțați cu catolicismul unui stat cu „misiune apostolică”, și-au construit mai ales biserici de lemn, puține păstrate până astăzi. Cele mai numeroase se găsesc în Maramureș și pot fi încadrate într-un stil „gotic românesc”, cu turnuri înalte, care parcă străpung cerul. Biserici de piatră românești se găsesc mai ales în sudul Transilvaniei, unde a supraviețuit o nobilime românească adaptată regulilor din Regatul Ungariei. Reprezentative sunt monumentele de piatră și de zid de la Streisângeorgiu (din secolul al XII-lea, precedată de o biserică de lemn din secolul al XI-lea), Densuș, Strei, Sântămărie Orlea, Râu de Mori, Peșteana, Leșnic, Gurasada, Crișcior, Ribița, Lupșa, Șcheii Brașovului etc. Cele mai multe au pictură de inspirație bizantină, alcătuită în maniera întâlnită la sud și est de Carpați, dar cu influențe occidentale.

Biserica ortodoxă Sf. Gheorghe din Streisângeorgiu, jud. Hunedoara, inscripționată cu caractere slavo-române la 1313.

„În anul 1313/1314 am făcut biserica cu ajutorul sfântului Gheorghe și al Maicii Domnului și al tuturor sfinților, întru ajutorul și iertarea păcatelor cneazului Balea și întru ajutorul și mântuirea și iertarea păcatelor popii Naneș și ale lui Teofil zugravul”

După moartea lui Mihai Viteazul, conducătorii erau neliniștiți, fiindcă nu știau ce va mai aduce soarta, dar se dușmăneau și luptau între ei. Oamenii de rând o duceau foarte greu din cauza apăsării birurilor, a luptelor neîncetate dintre grupările boierești, a războaielor petrecute pe pământurile lor și a urgiilor naturii.

Poarta otomană a ușurat obligațiile Țărilor Române, iar apăsarea Imperiului a fost mult mai blândă, de teama unor noi răzvrătiri. Mai târziu, dependența politică a Țărilor Române față de turci se accentuează, dar ea rămâne tot indirectă: românii își păstrează statele lor, instituțiile, credința creștină, păturile lor sociale și organizarea economică, adică autonomia internă. Prin toate acestea, românii s-au deosebit de greci, bulgari, albanezi, sârbi, mare parte din unguri etc., care continuau să rămână sub ocupație directă.

Sub aspect politic, unii domni, urmași ai lui Mihai Viteazul, au încercat să continue opera acestuia, să mențină alianța antiotomană cu puterile creștine și să apere autonomia țării. Printre cei mai importanți domni s-au numărat **Matei Basarab** (1632–1654) în Țara Românească și **Vasile Lupu** (1634–1653) în Moldova, care, deși concurenți și inamici, au asigurat țărilor lor o perioadă de dezvoltare, de propășire a instituțiilor și de strălucire culturală. Timid, s-a încercat chiar modernizarea străngerii dărilor. În ciuda suzeranității otomane, domnii români au avut legături cu puterile creștine și au menținut autonomia țărilor lor. Într-o ligă antiotomană care se pregătea, Matei Basarab urma să fie „general al întregului Răsărit”, iar Vasile Lupu se visa continuator al Bizanțului, deoarece era „om cu fire înaltă și împărătească”, zice cronicarul. La curtea lui, a folosit rânduiala împăraților bizantini.

Cu mai multă libertate decât cei doi, s-au putut mișca **Gabriel Bethlen** (1613–1629), **Gheorghe Rákoczi I** (1630–1648) și **Gheorghe Rákoczi al II-lea** (1648–1657), principii protestanți (calvini) ai Transilvaniei. Ei au întărit autoritatea centrală în spirit absolutist (cu putere fără limite), au sprijinit economia, mai ales

Gabriel Bethlen

Gheorghe Rákoczi I

*Gheorghe Rákoczi
al II-lea*

meșteșugurile și comerțul. Înflorirea au simțit-o însă mai ales națiunile recunoscute – maghiarii, sașii și secuii. Românii rămăneau în continuare scoși din viața politică oficială, de la putere. Principii ardeleni făuresc unele alianțe cu Moldova și Țara Românească, în sensul refacerii „Daciei” sub suzeranitatea lor și ridicării contra turcilor. Gabriel Bethlen a visat chiar, pe linia uniformizării supușilor săi, să-i transforme pe românii transilvani în calvini.

Serban Cantacuzino, frescă din biserica mănăstirii Hurezi. Principalele realizări culturale ale domniei sale au fost întemeierea Academiei grecești de la Sf. Sava (1679), traducerea în limba română și tipărirea Bibliei de la București (1688). Sursa: MNIR

În 26 de ani de domnie, **Constantin Brâncoveanu** a ridicat renumele țării sale, a păstrat strânse legături cu Occidentul – reușind să înșele adesea, prin diplomație și uriașe punși cu bani, vigilența otomanilor – și a înălțat construcții monumentale, într-un stil baroc românesc care-i poartă numele (Stilul brâncovenesc). Turcii îl numeau pe domnul român „prințul de aur”. La un moment dat, a fost chemat la Istanbul cu familia și silit să-și trădeze națiunea și credința (să treacă la islam) ori să moară. Cu tărie de martir, el a ales moartea: sub ochii săi, i-au fost omorâți cei patru băieți, fiind apoi ucis el însuși (15 august 1714). Ulterior, Biserica Ortodoxă Română l-a trecut în calendar, alături de sfinți, ca și pe Ștefan cel Mare.

Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei. Gravură în aramă, Veneția, 1714.

Dimitrie Cantemir în viziunea unui artist rus, Parcul Tărițino, Moscova.

După o serie de domni nevrednici de la finele secolului al XVII-lea, ajung să domnească **Șerban Cantacuzino** și **Constantin Brâncoveanu** (în Țara Românească) și **Dimitrie Cantemir** (în Moldova), adică personalități importante pentru soarta Țărilor Române. În urma nereușitei înaintării turcilor spre Apus, vizibilă și prin asedierea fără succes de către ei a Vienei (1683), legăturile și alianțele creștine ale domnilor români au sporit. Tratatările cu Habsburgii, duse mai

ales de Șerban Cantacuzino (1678–1688) și Constantin Brâncoveanu (1688–1714), au avut în centrul lor ideea independenței țării, libertatea religioasă, respectarea obiceiurilor locale și ieșirea completă a Țării Românești din sfera de influență otomană. Dimitrie Cantemir (1710–1711) a sperat să obțină aceleași lucruri (scuturarea suzeranității sultanului, independența și refacerea hotarelor întregii Moldove, domnia prin moștenire în familia Cantemir) în 1711, în urma unei alianțe cu Rusia lui Petru I cel Mare. Atracția alianței a fost pentru principele român și intenția țarului de a moderniza Rusia după modelul Europei Occidentale. Toți acești principii români au fost dezamăgiți și și-au sfârșit domniile în condiții grele sau chiar tragice. Astfel, după pierderea de către oastea ruso-română a luptei de la Stănilești (1711), Dimitrie Cantemir a trebuit să plece în Rusia, unde și-a continuat activitatea științifică și culturală, anunțând curentul iluminist timpuriu.